

Lesbrief bij podcast 1

‘Van tablet tot tablet’
Van scroll tot scrollen:
tekstdragers toen en nu

Inleiding

Aan de universiteit wordt onderzoek gedaan naar allerlei verschillende onderwerpen.

Margriet Hoogvliet is onderzoeker en docent aan de Rijksuniversiteit Groningen en zij onderzoekt op

welke manier mensen lezen in de middeleeuwen. Wat voor boeken hadden ze toen? Wat stond erin? Op welke manier lezen ze die boeken? Wie had er eigenlijk boeken in zijn bezit?

In deze les ga je zelf ook aan de slag als onderzoeker. Onderzoek begint vaak met een observatie, vervolgens ga je vragen stellen en dan ga je op zoek naar antwoorden. Tot slot reflecteer je op de verschillen tussen vroeger en nu.

1.1 Waarnemen: tekstdragers bekeken

- (1)** Bekijk de afbeeldingen 1 t/m 7. Beschrijf wat je ziet.
- (2)** Noteer bij elke afbeelding waar de tekst op of in staat of kan staan.
- (3)** Noteer wat je opvallend vindt.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

1.2 Vragen: teksten toen en nu

Onderzoek begint vaak met observeren. Je hebt verschillende tekstdragers geobserveerd. Na het observeren stellen onderzoekers vaak veel vragen.

Bedenk een antwoord op de volgende vragen en onderbouw waarom je dit denkt:

(1) Waarom lezen we nu niet meer uit boekrollen?

(2) Waarom gebruikten mensen een stylo?

(3) Waarom hebben boeken verschillende groottes?

(4) Waarom willen we boeken meenemen?

(5) Welke problemen zou je hebben als je in de vijftiende eeuw iets wilde opzoeken?

(6) Waarom zou je een tekst uit je hoofd leren? En hoe doe je dit?

Kan je zelf nog vragen bedenken over tekstdragers van toen en nu?

In de vorige opdrachten heb je tekstdragers uit de middeleeuwen bestudeerd en er vragen over gesteld. Nog een vraag is: in hoeverre lezen de mensen in de middeleeuwen eigenlijk anders dan de mensen nu?

Wetenschappers doen hier al tijden onderzoek naar, maar jullie kunnen dat ook. Jullie gaan dat op de volgende manier doen: **Om verschillen tussen het heden en verleden te vinden, kan je beginnen in het heden.** Jullie gaan onderzoek doen naar hedendaagse tekstdragers, met andere woorden: jullie gaan onderzoeken waar op dit moment in en om jullie school tekst op staat.

1.3 Onderzoeken

(1) Neem eerst 5 minuten de tijd om samen te brainstormen: waar denk je teksten te kunnen vinden. Noteer je antwoorden.

(2) Verdeel de groep in tweetallen en verdeel het schoolgebouw en het plein in zones. Elk tweetal onderzoekt een 'zone' in of om het schoolgebouw. Binnen deze zone noteert het tweetal alle plekken waar ze teksten vinden. Ze noteren de precieze locatie, de tekstdrager en de hoeveelheid tekst.

Na 15 minuten moet iedereen weer terug zijn.

(3) Kom samen en maak een overzicht van alle tekstdragers die jullie hebben gevonden. Welke 3 tekstdragers komen het meeste voor? Waar staat de meeste tekst in of op?

Ingekorte versie van opdracht 1:

(1) Een tekstdrager is een voorwerp waar tekst op staat. Schrijf in 1 minuut zo veel mogelijk tekstdragers op papier. Overleg niet met anderen.

(2) Bekijk in tweetallen welke tekstdragers jullie hebben genoteerd. Kun je samen nog meer bedenken? Zijn er nog meer te vinden in het klaslokaal?

(3) Bespreek met viertallen welke tekstdragers er allemaal zijn. Maak een top vijf met tekstdragers die volgens jullie het meeste voorkomen.

(4) Maak ook een top drie met tekstdragers die het minst voorkomen. Waarom komen deze zo weinig voor?

1.4 Reflectie: vroeger en nu

(1) Wat zijn de grootste verschillen tussen tekstdragers van nu en van vroeger?

(2) Welke overeenkomsten zie je tussen tekstdragers van nu en van vroeger?

(3) Wat zijn de voor- en nadelen van de huidige tekstdragers?

Interessant? Luister de podcast van wetenschapper Margriet Hoogvliet **'Wat gebeurt er eigenlijk als je een boek leest?'** via <https://www.rug.nl/research/research-let/onderzoek-per-vakgebied/geschiedenis/podcast-van-tablet-tot-tablet/a-leveringen>

Lesbrief bij podcast 2

‘Van tablet tot tablet’
Van Pen tot Drukpers

Inleiding

Aan de universiteit wordt onderzoek gedaan naar allerlei verschillende onderwerpen.

Anna de Bruyn is promovendus aan de Rijksuniversiteit Groningen en doet onderzoek naar geïllustreerde boeken uit de tijd van de opkomst van de drukpers. Wat voor boeken werden er gedrukt, verkocht en gelezen?

In deze les ga je zelf onderzoek doen naar de vraag welke boeken er nu en vroeger gekocht en gelezen worden en werden.

2.1 Waarnemen

Hieronder zijn een aantal afbeeldingen met daarop verschillende soorten boeken.

- (1) Beschrijf per afbeelding wat je ziet
- (2) Wat zijn de grootste verschillen?
- (3) Wat zijn de grootste overeenkomsten?

8.

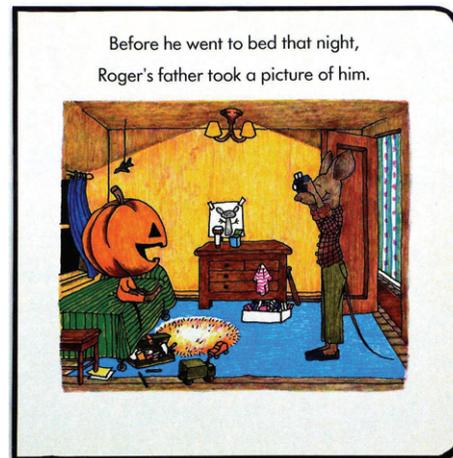
9.

10.

11.

2.2 Vragen

De uitvinding van de drukpers heeft voor veel verandering op het gebied van boeken en lezen gezorgd. In 1473 werd de drukpers voor het eerst in Nederland gebruikt: in Utrecht werd een Latijnse tekst (Historia Scholastica van Petrus) gedrukt. Maar wat zijn hier de gevolgen van geweest? En waarom is de drukpers eigenlijk uitgevonden? Beantwoord de volgende vragen:

Bedenk een antwoord op de volgende vragen en onderbouw waarom je dit denkt:

(1) Waarom is de drukpers uitgevonden?

(2) Het eerste gedrukte boek in het Nederlands was een Bijbel. Kan je meer soorten teksten bedenken die gedrukt werden?

(3) Wat zijn de gevolgen geweest van de uitvinding van de pers?

(4) Waarom hebben sommige boeken afbeeldingen en sommige niet?

Ontdek je eigen lees-en schrijfgedrag

Sinds 1477 zijn er natuurlijk veel technologische ontwikkelingen geweest op gebied van lezen en schrijven.

Maak tweetallen of drietallen en stel elkaar de volgende vragen om erachter te komen om jullie eigen lees- en schrijfgedrag verder te ontdekken.

- (1) Wat voor teksten lees jij het meest? Welk genre is dit?
- (2) Hoe maak je zelf je aantekeningen?
- (3) Waarom doe je dat op deze manier?
- (4) Gebruik jij zelf nog handgeschreven teksten? Zo ja, noem een aantal voorbeelden.
- (5) Is een film vergelijkbaar met een boek?
- (6) Luister je liever een podcast of lees je liever een boek? Waarom?
- (7) Op welke manier lees jij reclame?
- (8) Hoe kom je erachter wat voor boeken bestsellers zijn?

2.3 Onderzoeken

Tegenwoordig hebben we ruime keuze in hoe we onze boeken lezen en welke boeken we lezen. Boeken zijn in te delen in verschillende soorten. Zo heb je informatieve boeken, zoals lesboeken, maar ook fictie, dat zijn boeken met een verhaal.

Verhalen kun je indelen in verschillende soorten. Je hebt bijvoorbeeld verhalen over avonturen, detectives, oorlog, geschiedenis, stripboeken, noem maar op. Deze soorten verhalen worden ook wel genres genoemd.

- (1) Bedenk of zoek op welke genres er allemaal bestaan. Maak hier een lijst van.

- (2) Welke boeken heb jij in je schoolcarrière gelezen? Zet per boek een streepje achter het juiste genre.

- (3) Maak groepjes van 4 en voeg jullie lijsten samen. Maak een top 3 van populairste genres.

- (4) Bekijk klassikaal de top 3 van alle groepjes. Wat voor boeken worden er in jouw klas het meeste gelezen?

2.4 Reflectie

Je hebt gekeken naar verschillende boeken en genres in het heden en het verleden.

- (1) Wat zijn de grootste verschillen tussen de soorten boeken die nu gelezen worden en die vroeger gelezen werden?
- (2) Wat zijn de grootste overeenkomsten?

Wil je meer weten over boeken in de middeleeuwen? Luister dan de podcast **'Anna de Bruyn MA in het Huis van het Boek, Den Haag: Myth busting: geletterdheid en de drukpers'** via <https://www.rug.nl/research/research-let/onderzoek-per-vakgebied/geschiedenis/podcast-van-tablet-tot-tablet/afleveringen>

Lesbrief bij podcast 3

‘Van tablet tot tablet’
informatiemanagement in de
middeleeuwen

Inleiding

Aan de universiteit wordt onderzoek gedaan naar allerlei verschillende onderwerpen.

Renske Hoff is onderzoeker en docent aan de Universiteit Utrecht. Ze onderzoekt hoe lezers in de vijftiende en zestiende eeuw omgingen met boeken. Hoe vonden ze de informatie die ze nodig hadden? Wat voor aantekeningen maakten ze in boeken? Wat deden ze nog meer met hun boeken?

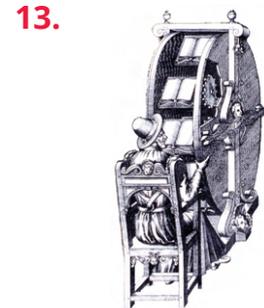
In deze les ga je zelf ook aan de slag als onderzoeker. Onderzoek begint vaak met een observatie, vervolgens ga je vragen stellen en dan ga je op zoek naar antwoorden. Tot slot reflecteer je op de verschillen tussen vroeger en nu.

3.1 Observeren

Bekijk de afbeeldingen nauwkeurig.

- (1) Beschrijf per afbeelding wat je ziet
- (2) Wat vind jij opvallend?

3.2 Vragen: teksten toen en nu

Bedenk een antwoord op de volgende vragen en onderbouw waarom je dit denkt:

(1) Stel zoveel mogelijk vragen over de afbeeldingen. Schrijf elke vraag op een post-it.

(2) Maak groepjes van drie leerlingen.

(3) Bespreek om de beurt één vraag, overleg samen over het antwoord. Weet je het antwoord? Plak de vraag dan op bij '*Dit weten we al*' op het werkblad. Weet je het antwoord nog niet? Plak de vraag dan bij '*Dit weten we nog niet*'.

Dit weten we al wel

A large, empty rectangular box with a thick red border, intended for writing down known information.

Dit weten we nog niet

A large, empty rectangular box with a thin red border, intended for writing down unknown information.

3.3 Onderzoeken

- (1) Kies een vraag waar jullie het antwoord nog niet op weten.
- (2) Zoek een antwoord op je vraag. Noteer het antwoord in je eigen woorden.
- (3) Hoe heb je het antwoord gevonden? Vermeld je bron door de vragen bij A of B te beantwoorden.

A: in een boek

Waar ben je begonnen met

In welk(e) boek(en) heb je het

Wie heeft het boek geschreven?

B: op het internet

Welke zoektermen heb je

Op welke website(s) heb je het

Wie heeft de website gemaakt?

Klaar met de opdracht?

- (1) Kies een andere vraag om te beantwoorden
- (2) Op welke vragen heb je geen antwoord kunnen vinden?
- (3) Wat zou je kunnen doen om daar toch een antwoord op te vinden?

3.4 Reflectie verschillen en overeenkomsten tussen nu en vroeger

- (1) Bekijk de boeken die in je tas zitten of pak een aantal informatieve boeken uit de boekenkast. Op welke manier kun je zoeken naar specifieke informatie?
- (2) Je hebt afbeeldingen van bibliotheken en boeken gezien. Wat zijn volgens jou de grootste verschillen tussen bibliotheken van vroeger en nu?
- (3) Wat zijn overeenkomsten in manieren van informatie zoeken vroeger en van nu?

Je hebt geleerd over informatiemanagement. Met andere woorden: je hebt geleerd over manieren waarop je informatie kunt vinden.

Je hebt geleerd over informatiemanagement. Met andere woorden: je hebt geleerd over manieren waarop je informatie kunt vinden. Wil je meer weten over informatiemanagement in de middeleeuwen?

Luister dan de podcast '**Dr. Renske Hoff in de librije, Zutphen: Informatiemanagement in de middeleeuwen**' via <https://www.rug.nl/research/research-let/onderzoek-per-vakgebied/geschiedenis/podcast-van-tablet-tot-tablet/afleveringen>

Lesbrief bij podcast 4

‘Van tablet tot tablet’
De magie van het lezen

Inleiding

Aan de universiteit wordt onderzoek gedaan naar allerlei verschillende onderwerpen.

Sabrina Corbellini is hoogleraar “Geschiedenis van het lezen in pre-modern Europa”. Ze doet onderzoek naar het belang van lezen, het belang van boeken en het belang van leesvaardigheid. Waarom is het zo belangrijk om goed te kunnen lezen, nu en vroeger?

In deze les ga je zelf ook aan de slag als onderzoeker. Onderzoek begint vaak met een observatie, vervolgens ga je vragen stellen en dan ga je op zoek naar antwoorden. Tot slot reflecteer je op de verschillen tussen vroeger en nu.

4.1 Waarnemen

Je gaat twee citaten van schrijvers bekijken. Deze citaten gaan over de rol van de lezer. Als lezer moet je namelijk aan het werk met je fantasie. Bekijk de citaten goed, snap jij wat ze precies bedoelen? Beantwoord de vragen 1 en 2.

De bekende Nederlandse schrijver Harry Mulisch (1927-2010) heeft ooit geschreven in zijn boek *Voer voor psychologen*:

‘Niet de schrijver, de lezer moet fantasie hebben. De lezer is niet de toeschouwer van een toneelstuk, maar de acteur die alle rollen uitbeeldt.’

De schrijfster J.K. Rowling (van *Harry Potter*) zei ooit:

‘Ik geloof niet in de magie in mijn boeken. Maar ik geloof wel dat er iets magisch kan gebeuren als je een goed boek leest.’

(1) Lees de citaten van Mulisch en Rowling. Wat zouden ze met deze citaten bedoelen?

(2) Volgens Sabrina is fantasie erg belangrijk tijdens het lezen. Tijdens het lezen van een boek heb je meer fantasie nodig dan wanneer je een film kijkt. Kun je dat uitleggen?

4.2 Vragen

Bedenk een antwoord op de volgende vragen en onderbouw waarom je dit denkt:

Aangezien de lezer tijdens het lezen veel werk verricht met zijn fantasie, heeft de lezer een belangrijke rol. Om de rol van lezer goed uit te kunnen voeren, heeft Daniel Pennac de rechten van de lezer bedacht. Deze rechten heeft hij opgeschreven in zijn boek *‘In een adem uit’*:

De lezer heeft...

- *Het recht om niet te lezen.*
- *Het recht om bladzijden over te slaan.*
- *Het recht om een boek niet uit tae lezen.*
- *Het recht om een boek meer dan één keer te lezen.*
 - *Het recht om zelf te kiezen wat je leest.*
- *Het recht om te ontsnappen aan de werkelijkheid.*
 - *Het recht om waar-dan-ook te lezen.*
- *Het recht om lukraak door een boek te bladeren.*
 - *Het recht om hardop te lezen.*
 - *Het recht om te zwijgen.*

(1) Deze rechten kun je lezen als stellingen. Met welke rechten ben jij het eens en met welke niet? Leg uit waarom.

(2) Van welke van deze rechten maak jij gebruik als je leest? Leg uit met voorbeelden.

(3) Wat denk jij dat deze rechten met leesplezier te maken hebben?

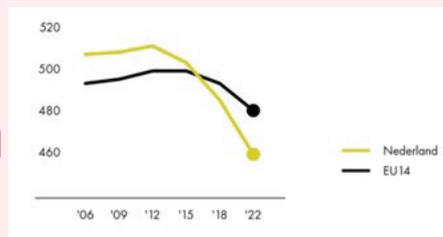
4.3 Onderzoeken

In de vorige opdrachten hebben jullie geleerd over de rol van fantasie bij het lezen en leesplezier. Volgens Sabrina Corbellini is het belangrijk om goed te kunnen lezen om mee te komen in de maatschappij. Om bijvoorbeeld belangrijke brieven te kunnen begrijpen, is het nodig dat je goed kunt lezen. Leesplezier is belangrijk om goed te leren lezen.

Jullie gaan in deze opdracht onderzoeken hoe het gesteld is met het leesplezier in jullie klas. Vorm groepjes van vier. Beantwoord allemaal de volgende vragen en bereken de gemiddelden.

- (1) Ik lees gemiddeld ___ minuten per dag
- (2) Ik heb ___ eigen leesboeken
- (3) Ik vind lezen leuk: ___ (hoe eens ben je het op een schaal van 1 tot 10)
- (4) Mijn leesvaardigheid is goed: ___ (hoe eens ben je het op een schaal van 1 tot 10)

Het leren lezen in Nederland lijkt steeds verder achteruit te gaan, zoals te zien is in grafiek 1. Ondertussen leest Nederland bijna het slechtst van alle landen uit de EU.

Samen met je groepje ga je nu onderzoeken hoe dit zou kunnen. Bespreek de volgende vragen:

- (1) aanleiding van de gemiddelden van je groepje: vinden jullie lezen leuk?
- (2) Waarom denk je dat er steeds slechter gelezen wordt?
- (3) Is dit een probleem? Leg uit waarom wel of niet.
- (4) Waarom denk je dat Nederland slechter gaat lezen?
- (5) Hoe zou jij je groepje aanmoedigen om meer te lezen?
- (6) Hoe kunnen scholen leesplezier verbeteren?
- (7) Hoe kan de overheid leesplezier verbeteren?

4.4 Reflectie

Je hebt onderzocht hoe het leesgedrag in je klas is. Beantwoord de volgende vragen:

- (1) Wat zijn verschillen in leesgedrag tussen vroeger en nu?
- (2) Wat is het verband tussen leesplezier en leesvaardigheid?
- (3) Hoe denk je dat leesvaardigheid kan worden verbeterd?

Vind je het lastig de reflectievragen te beantwoorden, beluister dan de podcast van professor Sabrina Corbellini 'De Magie van het Lezen' via <https://www.rug.nl/research/research-let/onderzoek-per-vakgebied/geschiedenis/podcast-van-tablet-tot-tablet/afleveringen>